

Wanýa bu ýerlere nädip düşdiň (Hekaya)

Category: Hekaýalar

написано kitarpcy | 7 марта, 2025

Wasiliý şukşin, rus ýazyjysy

N şäherinde Pronka Lagutiniň uýasy okaýardy. Pronka aýda bir gezek oňa iýer-içer ýaly odur-budur getirerdi hemem ýaşayan otagynyň kireýini tölärdi. Ol uýasynyň bile okaýan joralary bilen gümür-ýamyr etmegi gowy görerdi hem-de gep arasynda olara akyl bererdi:

– Esasy zat... seresap boluň. Bärde her hili adam bar. Eger biri: «A gyz, siz maňa ýaraýaňyz, goluňyzdan tutmaga rugsat ediň» diýäýse, oň eline kakyň-da: «Eliňizi çekiň! Men, ilki bilen, okuwymy okamaly, galan zatlar soň» diýiň.

Ol bir gezek şunuň ýaly uýasynyň yzyndan gelen wagty, ir bilen gyzlary okuwyna ugratdy-da, otla münýänçä şäherde gezelenc etmegi ýüregine düwdi. Otly agşamaralar gidýärdi.

Ol eýläk-beýläk aýlandy, ony-muny gördi, gazly suw içdi... Onsoň dynç almak üçin seýilbagdaky oturgyçlaryň birinde ornaşdy. Onuň oturany hem şoldy welin:

– Ýaş ýigit, haýyş edýän, meni bagyşlaň – diýip, eli torbaly

bir ýaş zenan onuň ýanyna geldi. – Siziň bir minut wagtyňyzy alsam bolarmy?

– Näme üçin? – diýip, Pronka sorady.

Zenan maşgala oturgyçda oturdy.

– Biz şu şäherde kino düşürmek isleýäs...

– Hä, kino alýaňyzmy?

– Hawa. Bize kiçijik wakada oýnar ýaly adam gerek. Ine... edil siz ýaly.

– Edil meniň ýaly?

– Hawa... sadaja oglan... Düşünýäňizmi, bize ilkinji gezek şähere gelen sadaja oba oglany gerek.

– Indi düşünýän.

– Aýtsaňyzlaň, siz nirede işleýäňiz?

– Men başga ýerde ýaşaýan. Uýamyňka myhmançylyga geldim...

– Haçan gidýäňiz?

– Şu gün.

– Hm... onda, gynansagam, hiç zat başa barmaz. Ýogsa-da... siz obada ýaşaýaňyzmy?

– Hawa.

– O taýda näme işleýäňiz?

– Traktor sürýän.

– Bize bolmanda siziň bärde bir hepde galanyňyz gerek. Muny başararsyňyzmy?

– Bu kynrag-a düşer. Häzir işiň gyzgalaňly wagty.

– Düşünýän. Gynanýan. Haýyş edýän, meni bagyşlaň – diýip, ol aýal gitmek üçin ýerinden turdy, ýöne hyrra yzyna öwrüldi-de:

– Eşidýäňizmi, siziň ýigrimi minut wagtyňyz barmy? – diýip sorady.

– Bar.

– Sizi režissýora görkezesim gelýär... nähili aýtsamkam... dogry hereket edýändigimize göz ýetiresim gelýär. Siz garşy dälmi? Ol şu ýerde, myhmanhanada bolýar.

– Ýörüň.

Ýolda Pronka kinonyň adynyň nämedigini, haýsy artistleriň oýnajagyny, olara näçeräk puluň tölenjegini soradyryp bildi...

– Ýogsa-da, ol oglan näme üçin şähre gelýär?

– Neme-dä, bagtyny synap görmek isleýär. Bilýäňizmi, ol pula kowalaşýan adamlar hilinden.

– Gyzykly zat – diýip, Pronka aýtdy. – Ýogsa-da, maňa-da şu wagt puluň zyýany degmezdi. Meň jaý satyn alasym gelýär. Öýlenjek bolýan, ýöne häzirki öýüm gaty dar. Oglanlar gelse oturmaga ýer boljak däl. Bärde ähli kişä gowy töleýärlermi?

Zenan güldi.

– Bu barada irräk gürrüň edýäňiz? Siz bärde bir hepde galyp bilersiňizmi?

– Meň pikirimçe, galyp bilerin. Men öýdäkilere barmajagym barada...

– Ýok, entek gerek däl. Siz ol oglanyň keşbine laýyk gelmezligiňiz mümkin...

– Ýöne: «Bize edil siz ýaly oglan gerek!» diýip, özüňiz aýtdyňyz ahyry.

– Gynansagam, muny režissýor çözyär.

Režissýor agajetli, elli ýaşy arka atan, gözleri akylllylyk bilen oýnaklap duran adamdy. Ol Pronkany güler ýüz bilen garşy aldy. Soňra dykgat bilen synlady-da, kürsüde oturtdy.

Ýakymly zenan Pronka barada bilýän zatlaryny gysgajyk gürrüň berdi.

– Örän gowy – diýip, režissýor aýtdy. – Eger işler ugruna bolsa, bar zat gül ýaly bolar. Indi bolsa, haýyş edýän, bizi ýeke goýuň. Biz birsalym... oýnajak bolup göreliň.

Aýal çykdy.

– Bagyşlaň, unudaýypdyryn, siziň adyňyz näme-dä?

– Prokopiý – diýip, Pronka ýerinden turdy.

– Oturyň, oturyň, menem oturjak – diýip, režissýor ýigidiň garşysyna geçip oturdy-da, keýpikök halda Pronka seretdi. – Diýmek, siz traktorçy-da?

– Hawa.

– Kino görmegi gowy görýäňizmi?

– Erbet görecek. Dogrusy, gaty seýrek görýän.

– O näme üçin?

– Neme-dä, tomsun-a bar wagtymy meýdanda geçirýän, gysyna bolsa tokaýa gitmeli bolýar.

– O näme üçin?

– Biz o taýda agaç ýatyrýas. Öýlenen oglanlar öýünde galyp, traktorlaryň bejeriş işlerini geçirýär, meň ýaly sallahlar bolsa tokaýa agaç ýatyrmaga gitmeli bolýar.

– Şeýle, şeýle... Näme diýsene, Prokopiý, biziň almakçy bolýan kinomyzda bir kiçijik waka bar: şähre bir obaly oglan gelýär-

de, bagtyny synap görmek isleýär. Onsoň ol ýaşamak üçin tanyşlarynyňka barýar. Umuman aýdanyň-da... olar çalarak tanyş. Şäherliler tomsuna oba dynç almaga barypdyrlar-da, onuňkyda ýaşapdyrlar. Düşnüklimi?

– Hawa.

– Örän gowy. Yzyna gulak as: şäherliler onuň gelenini halanok. Neme-dä, artykmaç ýük, özüňi oňaýsyz duýmak... we şuňa meňzeş zatlar. Ýöne ýigit samsyk däl, bu zatlary aňýar. Umuman, ol şäher durmuşynyň agyrdygyna düşüňip ugraýar. Aýdaly, bu onuň ilkinji ädimleri. Düşündiňmi?

– O nähili beýle bolýar? – diýip, ýigit janykdy. – Özler-ä onuňkyda hezil edip ýaşapdyrlar, o ýigit gelende-de ýüzlerini sowýalarmy?

– Bu... bolýan zat. Ýogsa-da, olar halamaýandyklaryny känbir bildirip baranoklar. Umuman, bu gaty çylşyrymly mesele – diýip, režissýor Pronka seredip dymdy. – Düşündiňmi?

– Hawa. Olar halamaýandygyny bildirmejek bolýarlar.

– Hawa, syr berenoklar. Synanyp görelimi?... Sözlerini barýarkak oýlap taparys.

– Nädip?

– Siz gapydan girýäňiz, siziň öňüňizde men däl-de, şäherli tanşyňyz bolar, yzynam görübereris. Özüňizi adaty bolşuňyz ýaly alyp baryň. Ýöne bir zady ýatdan çykarmaň, siz Prokopiý däl-de, şol obadan gelen oğlan. Ony «Iwan» diýip atlandyraýalyň. Onda näme, başladyk!

Pronka otagdan çykýar... soň täzedan girýär.

– Salam!

– Gapyny kakmaly – diýip, režissýor düzediş berdi. – Hany, ýene bir gezek.

Pronka çykýar-da, gapyny kakýar.

– Hawa?!

Pronka girýär-de, bosagada durýar. Olar uzak wagtlap dymyşyp durýarlar.

– Ýigit, hany salamyň?

– Men ýaňy salamlaşdym-a.

– Ýöne biz täzededen başlapdyk.

– Hawa, täzedendir-ow.

Pronka çykýar-da, kapyny kakýar.

– Hawa?!

– Salam!

– Hä, Iwan! Giriň, giriň – diýip, režissýor begençli gürledi.

– Girseňizläň! Bu ýerlere nädip düşdünüz?

Pronka ýylgyrdy. Ol:

– Salam! – diýip, režissýoryň ýanyna bardy-da, ony garsa gujaklady, soňra bolsa arkasyna kakyp: – Ýagdaýlaň niçik? – diýip sorady.

– Nämä begenýäň? – diýip, režissýor ondan sorady.

– Seni görenime... Sen meni görüp begendiň-ä.

– Hawa, ýöne sen meň ýalandan begenen bolanymy duýmaly ahyry. Düşündiňmi?

– Ýöne saňa ýalandan begenen bolmak nämäňe gerek? Men entek «Sizde ýaşajak» diýip aýdamog-a. Belki, men bir sagatlyk gelendirin.

Režissýor maňlaýyny çalaja çytyp, Pronkany dykgat bilen

synlady-da:

– Munyň dogry – diýdi. – Gel, ýene bir gezek synanyşyp göreli. Men, dogrudanam, gyssanypdyryn.

Pronka ýene daş çykdy-da, gapyny kakdy.

Bar zatlar gaýtalandy.

– Ýagdaýlar niçik? – diýip, Pronka ýylgyryp durşuna sorady.

– Aý, boljak... Şähre iş bilen geldiňmi?

– Ýok, hemişelik.

– O nähili hemişelik?

– Meň artist bolasym gelýär.

Režissýor hahahaýlap güldi.

Pronka oýnaýan keşbinden çykyp:

– Ýene täzedenmi? – diýip sorady.

– Ýok, dowam ediber, ýöne çynyň bilen. Aýdaly, sen bärlik artist bolmaga däl-de, mata fabriginde işlemäge gelipsiň. Diýmek, şähre hemişelik gelipsiň-dä?

– Hawa.

– Ýeri, onsoň?

– Näme?

– Sen nirede ýaşamakçy bolýaň?

– Bärde. Siz meň öýümde ýaşadyňyz-a, indi menem birsalym siziňkide boljak.

Režissýor oýa batýar-da, otagyň içi bilen ikibaka ýöreýär.

– Näme üçindir, biziňki başa baranok... Sen göni öküziň şahyndan

tutaýýaň, munyň bolanok. Bärde inçelik gerek, gepiň gysgasy, mekirräk bolmaly. Geliň, ikimizem jögülik edeliň: men seň geleniňe nägile, ýöne muňa begenen bolýan; sen bolsa meň nägiledigimi aňýaň, ýöne bilmedik bolýaň. Synanyşalymy?

– Synanyşaly. Garaçynym, bu iş maňa ýaraýar. Eger meni obadaşlam göräýse, onda olar klubymyzy «göçürer».

– O näme üçin?

– Haýran galanlary üçin. Olar meni ellerinde göterip çykararlar!..

– Hawa-da... Onda näme, synanyşyp göreliň! Ýogsa birden menem bärden «göçüräýmesinler»... Haýran galanlary üçin.

Pronka dälize çykyp, gapyny kakdy-da, girip salamlaşdy. Ol bu zatlary joşup, uly höwes bilen ýerine ýetirdi.

– Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?! – diýip, režissýor gygyrdy.

– Ýogsa-da, saňa kim diýip ýüzlenmeli? – diýip, Pronka sorady.

– Aýdaly... Nikolaý Petrowiç.

– Gel, täzeden başlaly – diýip, Pronka buýruk berdi. – Hany, aýt: «Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?!».

– Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?!

– Ýok, bolanok – diýip, Pronka näme etmelidigini görkezmäge durdy. – Sen, ine, şeýdip elleriňi şarpyldat-da: «Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?!» diý. Ine, şeýdip.

Režissýor oýa batyp durşuna äňine elini ýetirdi-de, razylaşdy. Ol:

– Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?! – diýdi-de, ellerini şarpyldatdy.

Pronkanyň göhi geldi.

– Salam, Petrowiç! Ýagdaýlaň niçik?!

– Dursana! Sen meniň duýgularymy aňýanyňy göremok. Men nägile ahyry! Ýöne... Ýeri bolýar-da, yzyny dowam edeli. Şeýle-de bolsa, meni ünsden düşürmejek bol. Wanýa, bu ýerlere nädip düşdün?!

– Şähere ýaşamaga geldim.

– Hemişelikmi?

– Hawa. Fabrikde işe durmaga synanyşyp görjek...

– Onsoň nirede ýaşamakçy bolýaň – diýip, Nikolaý Petrowiçiň ýüzünden şatlyk alamaty syrylyp ugrady.

– Seňkide – diýip, Pronka syr bermedi. – Ikimiz bileje telewizor göreris.

– Munyň dogry, ýöne meň öýüm darrak, Iwan...

– Zyýany ýok. «Göwün sygsa, göwre sygar» diýipdirler.

– Ýöne men eýýäm nägile ahyry, Iwan... ýagny, Pronka! – diýip, režissýor sabyr-kanagatyny elden berdi. – Eýsem, göreňokmy? Men eýýäm gara bulut ýaly tutulyp ugradym, sen bolsa ýylgyrýaň.

– Seň nägileligiň bilen işim ýok – diýip, Pronka aýtdy. – Ýarym aý ýaşanym bilen saňa döw çalasy ýok. İşe duraryn-da, umumy ýaşaýyş jaýyna geçerin, wessalam!

– Beýle bolsa başga kino goýmaly bolar, düşünýäňmi?

– Onda başgasyny goýaly. Ine, men şeýdip gapydan girýän...

– Seň aslyň nireli? – diýip, režissýor onuň sözünü böl-di.

– Kolundaly.

– Seň, dogrudanam, şäherde galasyň gelýärm-i?

– Aý, ýok... – diýip, Pronka dymdy. – Bu barada oýlanmandyryn. Umuman, ýok. Maňa öz obamyz ýaraýar. Maňa bu oglanyň keşbi laýyk gelenokmy? – diýip, Pronka sorady.

– Nähili aýtsamkam... – režissýor Pronkaň göwnüne degmejek bolup gürlledi. – Biziň ssenarimizde başga bir oglanyň keşbi bar. – Ol stoldan ssenarini aljak bolup yöneldi-de, birdenem yzyna öwrüldi. – Aýtsana, seň özüň näme ederdiň? Ine, sen şähre gelipsiň...

– Ýok-la, eger ýazylan bolsa, üýtgetmegiň geregi ýok. Siz ony men sebäpli täzeden ýazasyňyz ýog-a?

– Eger birden...

– Näme?

– Tanyşlaryňa gelen bolsaň näme?

– Gelemde näme?.. Salamlaşaryn. «Men size myhmançylyga geldim». – «Näme üçin?». – «Fabrige işe durmakçy bolýan...».

– Onsoň?

– Bolany.

– Ýöne birnäçe wagt olaryňkyda ýaşamaly boljagyň üçin, olar senden nägile bolarlar ahyry.

– Düşünemok, bärde üýtgeşik näme bar? Ýeri, birki hepde olarda ýaşanym bilen...

– Üýtgeşik zat ýok-la, ýöne ol adamlar ýasalyşy şeýle. Olar saňa göni aýtmazlar, ýöne nägilediklerini bildirerler. Aýtsana, şu ýagdaýda näme etmeli bolar?

– Men: «Näme, bärde birnäçe wagt ýaşanym bilen asman bilen ýer tapýşar öýdýäňizmi?» diýip, olardan göni sorardym.

– Ýöne olar: «Ýok-la, Iwan, aýdýanyň näme! Baş üstüne, gel, geç!» diýen bolsalaram, gaty nägile. Düşünýäňmi? Şu ýagdaýda

näme etmeli bolar?

– Bilmedim. O taýda näme ýazylypdyr? – diýip, Pronka ýazga ümledi.

– Bärde... bar zat başgaça. Ýogsa-da, sen jögülük etmegi başararmyň? Gel, synanyşyp göreli? Aýdaly, olar gaty ýaramaz adamlar, goý, şeýle bolsun, ýöne seň dogrudanam ýaşamaga ýeriň yok. Ýöne muň üçin yzyňa – oba gidesiň ýog-a? Gel, başyndan başlaly. Ýöne ýadyňdan çykarma...

Edil şol wagt telefon jyňňyrdady. Režissýor gürleşmäge durdy.

– Ýeri... ýeri... Näme üçin? Men aýtdym ahyry... Nähili etmelidigini görkezdim-ä! Içigar galan!.. Häzir düşýän. Barýan. Pronka, haýyş edýän, maňa baş minut garaş. Aňyrda bir bulaşyklyg-a çykypdyr...

– Gulak asanoklarmy? – diýip, Pronka gyzyklandy.

– Kime? Maňamy?

– Hawa.

Režissýor güldi.

– Ýok-la, beýle däl... Men bahym gelerin – diýip, režissýor çykyp gitdi.

Pronka oýa batdy.

Onuň gapdalyndan eli torbaly owadan zenan geçip barýardy. Ol ýöräp barşyna:

– Ýeri, ýagdaýlaryňyz nähili? – diýip sorady.

– Hiç hili.

– O nähili?

– Başa baranok. O taýda başgarak ýazylypdyr.

– Režissýor garaşmagy haýyş etdimi?

– Hawa.

– Beýle bolsa garaşyň – diýip, zenan ssenarileň duran ýerini dörjeleşdirdi-de, olaryň birini aldy... – Belki, häzirlikçe ssenarini okarsyňyz? Ine, şu bellik edilenler siziň keşbiňiz.

Ol Pronkanyň eline ssenarini gysdyrды-da, başga birini eline alyp, ylgaşlap gitdi. Ol gaýdyp Pronka barmysyňam diýmedi.

Şondan soň, näme üçindir, Pronkanyň ýüregi gysyp ugrady. Ol ertirki günü – demir ýol menziline adamlardan hyryn-dykyn wagonlaryň gelşini, olaryň awtobusdan ýer almak üçin menzilden ylgap çykyşlaryny göz önüne getirdi... Ýöne indi Pronka o ýere barmaz, şadyýanlyk bilen: «0dunçy, oduňy gatyрак ýak, ýogsa pyýada gitmeli bolarsyň!» diýip, aýdyma-da zowlatmaz. Deňelerine ýetende agaçlaryň arasyndan obasynyň ilkinji jaýynam görmez. Tezek ysly tüssäniň ysynam almaz... Adatdakylary ýaly öýüň bosagasynda duran ejesiniň: «Sag-aman geldiňmi, ýagdaýlaň niçik?» diýen sözlerine hemişekileri ýaly «Hudaýa şükür, bar zat gowy» diýip, jogabam bermez.

Ol şu zatlary aňynda aýlap, ssenarini stoluň üstünde goýdy-da, reňkli galamy eline alyp, ak kagyzyň ýüzüne ullakan harplar bilen:

«Ýok, biziňki başa barmaz. Lagutin Prokopiý» diýip ýazdy-da, bärden gitmek bilen boldy.

Rus dilinden terjime eden Rüstem GURBANPEŞOW